

Consilium de Laicis -
quid dicis de teipso ?

W czasie IV sesji plenarnej Consilium de Laicis sformułowałem problem w pytaniu, które przypomina jedno z pytań wyjściowych Soboru II Watykańskiego. Ponieważ problem tak sformułowany wydał się potrzebny i został odnotowany w sprawozdaniu Komisji doktrynalnej naszego Consilium, pragnę na ten temat zestawić pewne myśli.

1. Potrzeba i cel takiego postawienia problemu.

Potrzebę takiego postawienia problemu widzę nade wszystko w racjach natury ogólnej. Jakkolwiek bowiem Consilium de Laicis zostało de facto ukonstytuowane jako organ Stolicy Apostolskiej - co stanowiło akt wykonawczy w stosunku do decyzji Vaticanum II - to jednak pozostaje jak najbardziej aktualne pytanie o sens istnienia Consilium a także zasadnicza refleksja nad sposobem jego istnienia. Są to pytania szczególnie ważne dla osób, które do Consilium de Laicis zostały powołane przez Ojca św. Czy dotychczasowa egzystencja i działalność Consilium ma sens? czy ten sens potwierdza się w działalności Consilium? Pytania o sens rodzą z kolei pytania o właściwy sposób istnienia tj. o sposób taki, który odpowiada celowi Consilium.

Na te pytania winniśmy szukać odpowiedzi w świetle całego dotychczasowego doświadczenia, uwzględniając wszystkie etapy i składniki tegoż doświadczenia. Szczególnie ważnym etapem oraz składnikiem jest III Kongres Laikatu. Równocześnie trzeba ustalić, że doświadczenie własnego istnienia i działalności Consilium de Laicis dzieli w spo-

sób szczególnie bliski z Komisją "Iustitia et Pax", z którą została od samego początku ściśle związana. Refleksję nad własnym istnieniem i własną działalnością należy prowadzić, biorąc pod uwagę stały rozwój - i pewnego rodzaju "przyrost" - zagadnień, które Consilium de Laicis na przestrzeni tego krótkiego jeszcze stosunkowo okresu musiało uznać za swoje szczególniejsze zadania. Pod tym względem IV sesja plenarna Consilium wydaje się momentem zwrotnym. W ciągu poprzednich sesji Consilium zajmowało się przede wszystkim swoją własną strukturą wewnętrzną oraz dostosowaniem tejże do dwóch głównych zadań wskazanych przez motu proprio Ojca św. Pawła VI "Ecclesiae sanctae" - rozwój apostołstwa świeckich w pionie międzynarodowym oraz ścisły kontakt z tym apostołstwem w pionie narodowym. IV sesja plenarna dodała do tych problemów strukturalnych /w pewnym sensie - podmiotowych/ cały szereg problemów przedmiotowych: małżeństwo, młodzież, współczesna duchowość, "etyka rewolucji" - wreszcie dialog na wewnątrz Kościoła.

W kontekście tych wszystkich składników i etapów doświadczenia problem tytułowy "quid dicis de teipso" sam się niejako narzuca. Równocześnie zaś w ich świetle możemy - i chyba powinniśmy - stale podejmować próbę jego rozwiązania. Taka auto-refleksja jest chyba konieczną funkcją dalszego i ciągłego rozwoju Consilium de Laicis.

2. Założenia teologiczne

Podejmując tę próbę, musimy szukać nie tylko podstaw faktycznych, ale także - a poniekąd nawet przede wszystkim - podstaw teologicznych. Podstawy te tkwią w szczególny sposób w nauce Soboru. Nie można przy tym brać pod uwagę jakiegось tylko fragmentu - choćby tak istotnego jak dekret "Apostolicam actuositatem" - ale całość oraz całościową orientację nauki Soboru. Vaticanum II było soborem "duszpasterskim", stawiało sobie cele apostołskie, praktyczne. Ażeby jednak cele te osiągnąć, Sobór uznał za konieczne odpowie-

dzieć na pytanie "Ecclesia, quid dicis de teipsa" i wypracować Konstytucję o Kościele. Konstytucja ta domagała się dopełnienia ze strony Konstytucji pastoralnej o Kościele w świecie współczesnym. W tej znamiennej koniunkcji zawiera się bardzo wymowny wskaźnik o charakterze teologicznym.

U podstaw wszelkiego "operari" stoi jakieś "esse". Apostolstwo świeckich, wszelka ich działalność w świecie, musi być traktowana jako ścisła konsekwencja ich specyficznego "esse" w Kościele. Pod tym względem nauka Vaticanum II jest bardzo bogata. Zawdzięczamy jej wnikliwe określenie tego, co można by nazwać "statusem teologicznym" świeckich. Status ten jest gruntownie wypracowany. Jest rzeczą ze wszechmiar słuszną, że Consilium współpracuje nad przekładem tego statusu na kanoniczny język prawa kościelnego. Współpraca ta wskazuje pośrednio na podstawowy sens istnienia oraz kierunek działalności Consilium. Consilium de Laicis winno - podejmując wszelkie formy działalności - strzec nade wszystko owego właściwego "esse" świeckich w Kościele. Wydaje się, że pod tym względem funkcja Consilium jest bardziej podstawowa od funkcji "Iustitia et Pax". Ponieważ Komisja ta rozważa różne możliwości i potrzeby "operari" świeckich w świecie współczesnym, trzymając rękę na pulsie jego problemów - Consilium de Laicis winno tym bardziej strzec podstaw tego "operari". Strzeżenie to nie jest jakąś funkcją li tylko zachowawczą czy statyczną - sam bowiem status świeckich w Kościele jest na wskroś dynamiczny. Jest mu właściwa owa potrójna dynamika, jaka wynika z uczestnictwa potrójnego posłannictwa samego Chrystusa - Mesjasza. Jest to posłannictwo prorockie, kapłańskie i królewskie wedle naświetlenia, jakie znajdujemy przede wszystkim w "Lumen gentium". Jeżeli można by jeszcze posłużyć się różnieniem soborowym - to funkcja Consilium de Laicis wiąże się raczej z aspektem "Ecclesia ad intra", podczas gdy Iustitia et Pax studiuje różne możliwości i zadania w aspekcie "Ecclesia ad extra". Aspekt pierwszy warunkuje drugi.

Działalność Consilium, związana raczej z aspektem pierwszym, warunkuje samą autentyczność wszelkiej działalności świeckich, a nade wszystko ich zaangażowania w świat.

W związku z tym działalność Consilium de Laicis, owszem sam sens jego istnienia, posiada charakter bardziej "wewnętrzny", bardziej może dyskretny niż Iustitia et Pax - ale jak powiedziano, bardziej też podstawowy. W świetle naprowadzonych tutaj założeń teologicznych, Consilium spełni pokładane w nim przez Kościół nadzieje, jeżeli w pełni odnajdzie ten swój charakter i pogłębi w sobie świadomość szczególnej odpowiedzialności za samo "esse" świeckich w Kościele. Wydaje się również, iż z owym autentycznym "esse" świeckich w Kościele utożsamia się podstawowe ich apostołstwo. Wszelkie zaś przejawy ich działalności "w świecie" o tyle są apostołstwem, o ile wynikają z owego "esse" i pośrednio prowadzą do gruntowniejszego zakorzeniania się w nim.

3. Struktura dialogu

Nasuwa się w tym miejscu analogia - może nie we wszystkich szczegółach przekonywująca, ale przecież w zasadzie dość sugestywna. Rozwijając tę analogię, odchodzimy już od założeń - raczej teoretycznych - a przechodzimy do porządku struktur, które raczej mają znaczenie praktyczne. Są to struktury soborowe, nad których realizacją czuwa Stolica Apostolska. Konkretnie chodzi o dwie rady przewidziane na razie "ad experimentum" na szczeblu każdej diecezji: rada kapłańska i rada duszpasterska. Przechodząc poprzez wszystkie określenia "kanoniczne", które znajdujemy w dokumencie ustanawiającym te dwie rady, wydaje się, że znajdujemy w nich ścisły związek pomiędzy samym "esse" diecezjalnego prezbiterium /czyli wspólnoty kapłanów/ a ich duszpasterskim "operari". Analogia w stosunku do Consilium de Laicis w jego relacji do Komisji "Iustitia et Pax" wykazuje tutaj oczywiście pewne braki. Przede wszystkim chodzi o szczebel: Consilium

de Laicis oraz "Iustitia et Pax" znajduje się na szczepku ogólnno-kościelnym, podczas gdy obie przytoczone rady należą do szczepku diecezjalnego. Prócz tego rada duszpasterska w wielu wypadkach angażuje nie tylko kapłanów ale i świeckich. Jest poniekąd syntezą duszpasterstwa i apostołstwa świeckich. Tym niemniej analogia ta wydaje się dość sugestywna. Rada kapłańska ma strzec autentyczności samego kapłańskiego "esse" w ramach społeczności diecezjalnej, gdyż to jest podstawowym warunkiem skutecznego duszpasterstwa.

Można postawić sobie pytanie, do czego ma służyć ^{ta} analogia. Chodzi oczywiście o rozwiązanie postawionego na początku problemu. Do tego wskazana analogia nie prowadzi wprost, pośrednio natomiast - i na płaszczyźnie struktur - wskazuje na orientację, która zbiega się z przedstawionymi powyżej założeniami teologicznymi. Znamienna także jest nazwa "consilium" /rada/, która to nazwa zachodzi we wszystkich trzech wypadkach. Nazwa ta zdaje się wskazywać na to, że mamy tu do czynienia ze "strukturą dialogu", tak typową dla Kościoła po - soborowego. Chodzi oczywiście o dialog na wewnątrz Kościoła, który ma na celu pogłębianie świadomości Kościoła /por. enc. Ecclesiam suam/, a przez to samo dysponuje do owocniejszego dialogu "na zewnątrz". Ta druga bowiem forma dialogu domaga się bardzo dojrzałej świadomości Kościoła i jego wewnętrznej spójności. Temu mają służyć na szczepku diecezji rady kapłańska i duszpasterska w stosunku do środowiska kapłańskiego. Temu ma również służyć na szczepku Kościoła powszechnego Consilium de Laicis w relacji do środowisk świeckich zarówno w pionie między-narodowym jak i poprzez pionie krajowe, które mu odpowiadają. Stąd też pochodzą przytoczone tutaj analogie.

Skoro Consilium de Laicis stanowi jedną ze struktur dialogu na wewnątrz Kościoła, musi uznać za jedno ze swych zadań naczelnych ukształtowanie jasnych pojęć na temat tegoż dialogu, co w ramach Sesji IV zostało już przewidziane.

4. Pytanie o sposób istnienia.

Wszystko, co powiedziano powyżej - jeśli nie stanowi odpowiedzi na pytanie o sens istnienia Consilium de Laicis, które zostało sformułowane na początku, to przynajmniej przygotowuje grunt dla takiej odpowiedzi. Pytanie o sens istnienia zostało postawione łącznie z pytaniem o właściwy dla Consilium sposób istnienia. To drugie jest jednak pochodne i akcydentalne, choć dla przyszłości Consilium de Laicis niezmiernie ważne. Właśnie z uwagi na tę ważność - ważność praktyczną - dobrze, iż zostało ono tutaj postawione.

W oparciu natomiast o dotychczasowe doświadczenie nie widać jeszcze podstaw do adekwatnej odpowiedzi. Nie trzeba się temu dziwić. Przecież Consilium "przeżyło" dotychczas nie wiele ponad 1/4 przewidzianego dla siebie "ad experimentum" czasu. Więc też formułowanie odpowiedzi na pytanie o sposób dalszego istnienia byłoby jeszcze przedwcześnie.

Tym niemniej trzeba również i do tej odpowiedzi dążyć przewidując, że wyniknie ona z doświadczenia i refleksji stale nawiązujących do założeń teologicznych. Skoro na pytanie o właściwy sposób istnienia Consilium nie można na razie odpowiedzieć, ale trzeba z rozwiązaniem tego problemu czekać na doświadczenie przyszłości - to jednak wypada w świetle tego pytania ocenić poczynania dotychczasowe.

Wydaje się, że ocena wypada pozytywnie. Wszystkie dotychczasowe poczynania, zarówno na wewnątrz Consilium, jak też w łączności z Iustitia et Pax, prowadzą do adekwatnej i coraz pełniejszej odpowiedzi na pytanie o właściwy dla Consilium de Laicis sposób istnienia w przyszłości. Prowadzi do rozwiązania tego problemu zarówno III Kongres Apostolstwa Świeckich, który wciąż jeszcze zasługuje na gruntowne przepracowanie pod kątem zawartej w nim problematyki. Prowadzi do tego wewnętrzny podział Consilium na grupy robocze związane z głównymi zadaniami, jakie wynikają z motu proprio "Ecclesiae Sanctae" /pion między-narodowy, narodowy,

doktryna, ekumenizm, kodeks i i./ . Ważnym krokiem na drodze do rozwiązania tego problemu jest fakt dalszego rozczłonkowania "roboczego" wokół tematyki przedmiotowej /dialog, młodzież, rodzina, duchowość, etyka rewolucji/.

Wszystkie te poczynania i procesy zawierają w sobie różne elementy odpowiedzi na pytanie o właściwy sposób dalszej egzystencji Consilium de Laicis. Prawdopodobnie elementów tych jeszcze przybędzie. Przeprowadzając wnikliwą refleksję nad nimi na gruncie doświadczenia oraz założeń teologicznych, będziemy mogli w swoim czasie dojść do odpowiedzi również i na to drugie pytanie - tak ważne nie tylko dla naszego zespołu, ale także dla Stolicy Apostolskiej oraz światowego Laikatu.